

I. évfolyam, 1. szám – 2016. március

Ambrusz József - Muhoray Árpád

A 2001. ÉVI BEREGI ÁRVÍZ KÖVETKEZMÉNYEINEK FELSZÁMOLÁSA, A KISTÉRSÉG REHABILITÁCIÓJÁNAK MEGSZERVEZÉSE

Absztrakt

A 2001. tavaszi tiszai intenzív árhullám, a Tarpa térségében bekövetkezett gátszakadás és a 41-es számú főút átvágása következtében az árvíz elöntötte a teljes beregi öblözetet és jelentős árvízi károkat okozott Szabolcs-Szatmár-Bereg megye beregi településein. A kialakult veszélyhelyzetben a kormány tudomásul véve az elsődleges kárfelmérések adatait, gyors, határozott intézkedéseket hozott és önkéntes kötelezettséget vállalt az elpusztult vagy megrongálódott lakóépületek újjáépítésére, az önkormányzati kötelező feladatok ellátásához szükséges épületek, utak, hidak, egyéb műtárgyak és kompok veszélyhelyzetet megelőző használhatósági szinten történő helyreállítására. Az addigi helyreállítási és újjáépítési rendszert továbbfejlesztve, új kárenyhítési irányelvek kidolgozásával, a rendelkezésre bocsátott forrásokkal biztosította a káreseményekkel érintett egyéb károk helyreállítását, az érintett kistérség teljes rehabilitációját. A több tárcát érintő, központi szervezésben történő helyreállítási folyamat tapasztalata az elmúlt tizenöt évben meghatározó jelentőségű volt a helyreállítások szervezésében.

Kulcsszavak:

kárenyhítés, következmények felszámolása, katasztrófavédelem ~ Mitigation, elimination of consequences, disaster management

**RECOVERY FOLLOWING THE 2001 FLOOD IN BEREG,
ORGANISING REHABILITATION IN THE SUBREGION**

As a result of the intensive flood wave on Tisza in spring 2001, the dam collapse in the region of Tarpa and the overflowing of Road 41 Hungary, the flood affected the entire flood plain in Bereg and caused substantial damage in settlements in Szabolcs-Szatmár-Bereg county. In this state of emergency, the government noted the figures in the preliminary damage assessment reports and took quick and determined steps. They took voluntary responsibility for rebuilding damaged or collapsed buildings and for restoring buildings, roads, bridges, artworks and ferries necessary for carrying out tasks of the local government. New guidelines for compensation were developed, thus improving the previous system for recovery and restoration. The available resources guaranteed restoration of damages and the entire rehabilitation of the affected region. The experiences of the recovery process, which was centrally organized and involved several ministries, had major influence on the following recoveries in the past 15 years.

Keywords:

Mitigation, elimination of consequences, disaster management

ELŐZMÉNYEK

2001. március első hetében az esőzés és hóolvadás együttes hatására jelentős árhullám alakult ki a Felső-Tiszán. A vízszint 36 óra alatt több mint 7 m-t emelkedett, így a tivadari szakaszon minden addig észlelt vízállást meghaladó, 1014 cm-es értéket ért el. Március 6-án Tarpánál a töltés mintegy 3 km hosszban megcsúszott, majd két egymáshoz közeli helyen átszakadt. Mintegy 140 millió m³ víz áradt a beregi öblözet déli területére. A felgyülemlett víz elvezetése érdekében a 41-es számú főutat két helyen át kellett vágni. Az Ukrán területéről átfolyó vizek, illetve a Túr magas vízállása miatt Sonkád felett gátsuvadás következett be,

Kispalád térségében 5-800 m-es szakaszon a Palád patak gátján átbukott a víz. A 2001. évi tavaszi tiszai árhullám, a Tarpa térségében bekövetkezett gátszakadás és a 41-es számú főút átvágása következtében az árvíz elöntötte a teljes beregi öblözetet és jelentős károkat okozott Szabolcs-Szatmár-Bereg megye számos településén.[1]

A március 13-tól végrehajtott előzetes kárfelmérés összesen 2.714 épület károsodását regisztrálta, 181 ház az árvíz alatt megsemmisült, 870 épület súlyosan károsodott, 1.663 lakó- vagy középületről lehetett feltételezni, hogy helyreállítható.

Az előzetes felmérések szerint a személyi tulajdonú lakóépületekben, önkormányzati tulajdonban lévő építményekben, egyéb (egyházi tulajdonú, műemlék) épületekben, önkormányzati utakban, hidakban, más műtárgyakban, az agráriumban, az állami vízkár-elhárítási létesítményekben, elsőrendű árvízvédelmi művekben, valamint a közút- és vasúthálózatban keletkeztek károk.[2]

A beregi térségben 2001. év tavaszán keletkezett árvízi károk enyhítéséről szóló 1025/2001. (III.23.) határozatában a Kormány tudomásul vette az elsődleges kárfelmérések adatait. Kötelezettséget vállalt az elpusztult vagy megrongálódott lakások - legalább a veszélyhelyzet bekövetkeztét megelőző minőség és komfortfokozat szerinti – újjáépítésére, az önkormányzati kötelező feladatok ellátásához szükséges épületek, utak, hidak, egyéb műtárgyak és kompok veszélyhelyzetet megelőző használhatósági szinten történő helyreállítására.[3]

A Kormány a 2001. évi tiszai árvíz során károsodott Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települések helyreállításáról és újjáépítéséről szóló 1033/2001. (IV.12.) Korm. határozatával előírta a helyreállítás és újjáépítés irányelveit, az egyes tárcák feladatait, melyekhez a szükséges és indokolt fedezetet biztosította a központi költségvetésből.[4]

Ezt az összeget a csarodai kihelyezett kormányülés megemelte az ott elfogadott 1104/2001. (IX. 12.) számú Korm. határozatában.[5]

A Kormány döntött a helyi közlekedési feltételek javításáról és a közműfejlesztésről, a kistérség vidékfejlesztési és ökoturizmus tervének kidolgozásáról, az árvízkárt szenvedett kárpátaljai terület újjáépítésének megsegítéséről is, továbbá intézkedett jelentős gátfejlesztési program megkezdésére. Úgyszintén döntést hozott a Széchenyi Terv Vállalkozáserősítő

Pályázati lehetőségének kibővítésére - kifejezetten az árvíz sújtotta beregi településeken működő - mikro- és kisvállalkozások fellendítése érdekében.

A HELYREÁLLÍTÁS ÉS ÚJJÁÉPÍTÉS VEZETÉS-IRÁNYÍTÁSÁNAK MEGSZERVEZÉSE

A Kormányzati Koordinációs Bizottság tevékenysége

A kialakult árvízi helyzet áttekintése, a szükséges tárcaközi feladatok összehangolása, illetve a kormányzati döntések előkészítése érdekében a Kormányzati Koordinációs Bizottság elnöke soron kívüli ülést hívott össze 2001. március 6-ra. A Kormány a veszélyhelyzet kihirdetéséről és az ennek során teendő intézkedésekről szóló 40/2001. (III. 6.) Korm. rendeletével 2001. március 6-án 12.00 órától kihirdette a veszélyhelyzetet.[6]

A Belügyminiszter és a KKB tagjai folyamatosan – esetenként helyszíni bejárásokkal – figyelemmel kísérték a védekezés, majd a helyreállítás és újjáépítés munkálatait, meghozták a szükséges döntéseket, valamint beszámoltatási, ellenőrzési feladatokat határoztak meg.

A Helyreállítási és Újjáépítési Tárcaközi Bizottság tevékenysége

A Kormány a 2001. év elején kialakult árvízi katasztrófahelyzet kezelésével kapcsolatos egyes feladatokról szóló 1019/2001. (III.09.) Korm. határozattal döntött a Helyreállítási és Újjáépítési Tárcaközi Bizottság (HÚTB) létrehozásáról.[7]

A Kormány ennek megfelelően döntött a központi szervezésű helyreállítás igazgatási rendjének kialakításáról.[8] [9] [10] [11]

A HÚTB 2001. évben 36 alkalommal ülésezett és alkalmanként átlagosan 8 napirendi pontot tárgyalt meg. Az értekezletek állandó napirendjeként szerepeltek a tárcaközi bizottság munkájával összefüggő aktuális feladatok, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei HUB tevékenységéről és a megyei Közigazgatási Hivatal helyreállítással és újjáépítéssel összefüggő munkájáról, valamint a helyreállítás és újjáépítés végrehajtásának helyzetéről szóló jelentések.

Helyreállítás és újjáépítés előkészítése

2001. március 11-én megkezdődött előbb a térség keleti régiójában, majd az árvíz vonulásával párhuzamosan a többi településen is a fertőtlenítés, továbbá az omlásveszélyes épületekből a megmaradt ingóságok kimentése, azok biztonságos tárolásának megoldása, az elhullott állatok összegyűjtése és elszállítása. A fertőzésveszély elhárítása után megkezdődött a közmű szolgáltatás visszaállítása, az összeomlott-, életveszélyes épületek elbontása, a lakosság visszatelepítése.

A HÚTB feladatait a munkabizottságai útján valósította meg. Kialakításra került a Veszélyhelyzeti Központ (VK), az Újjáépítési Koordinációs Munkabizottság, a Felügyeleti Munkabizottság, a Pénzügyi Munkabizottság, a Lakosság Elhelyezési Munkabizottság, valamint az Egyházi és Műemléki Bizottság. A kiadott intézkedés általánosan, illetve részleteiben, munkabizottságonkénti felbontásban is tartalmazta a végrehajtandó feladatokat, a munkabizottságok összetételét, tagjait. A végrehajtandó feladatok közül a HÚTB működéséhez szükséges döntés-előkészítési-, végrehajtási, valamint a felügyeleti-, ellenőrzési tevékenységek elvei voltak egyértelműen rögzítve.[12]

A helyreállítás és újjáépítés megszervezésében és végrehajtásában prioritást kapott a fedél nélkül maradtak otthonhoz juttatása, a károsult lakóépületek helyreállítása.[13] [14]

A HELYREÁLLÍTÁS RENDSZERE

Újjáépítési Koordinációs Munkabizottság feladatrendszere

Az előzetes műszaki felmérés és hatósági engedélyek alapján 2001. március 23-tól a hivatásos és az önkéntes tűzoltóságok bevonásával megkezdődött az összeomlott, életveszélyes épületek elbontása, majd április 4-től a honvédségi erők és közmunkások bevonásával folytatódtak ezek a munkálatok. Április 28-ig 12 településen 489 lakóingatlan került lebontásra.

A helyreállítás és újjáépítés hatékony végrehajtása érdekében a HÚTB újjáépítési biztosok és műszaki ellenőrök megbízásáról rendelkezett. 14 újjáépítési biztos és 14 műszaki ellenőr került kinevezésre a feladatok megszervezésének, végrehajtásának és ellenőrzésének helyszíni segítségére. Részletes feladataikat a HÚTB megbízólevélben határozta meg.[15]

A műszaki ellenőrzési munkálatokat a Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei Mérnöki Kamara bonyolította le. A műszaki ellenőrök ellátandó feladatait a helyreállítási és újjáépítési munkára a BM OKF és a Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Mérnöki Kamara között létrejött vállalkozási szerződés tartalmazta. A beregi térség 2001. évi márciusi tiszai árvízi káreseményt követő helyreállítási és újjáépítési feladataiban a Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Közigazgatási Hivatal szerepkörét, felelősségvállalásának mértékét, meghatározott feladatait a HÚTB 2/2001. (IV. 24.) számú határozata rögzítette.

Tervezés, adaptálás

Az 1033/2001. (IV.12.) Korm. határozat alapján a helyreállítás és újjáépítés alapvetően *építési szolgáltatás formájában történő természetbeni térítéssel* történt. Ennek megfelelően egy kellő kapacitással és tőkeerővel rendelkező konzorcium – Közkereseti Társaság – jött létre, három Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és három országos illetékességű vállalkozás bevonásával. Az akkor hatályos, közbeszerzésekről szóló 1995. évi XL. törvény 6. § h) alpont alapján a közbeszerzési törvény hatálya nem terjedt ki a katasztrófa okozta kár közvetlen megelőzése, elhárítása vagy az azt közvetlenül követő helyreállítás érdekében történő beszerzésre. A Közkereseti Társaság létrehozását követően a kivitelező és a HÚTB elnöke, mint megrendelő között a fővállalkozási szerződés 2001. április 17-én került megkötésre. Az alvállalkozók száma mintegy 240 volt, csúcsidőszakban közel 10 ezer fő dolgozott az építkezéseken.

Az újjáépítéshez tervpályázat került kiírásra, melyen a táj építészeti hagyományaihoz igazodó új épületekre beadott 170 pályaműből április 5-én a bíráló bizottság 17 tervet fogadott el. A tervek adaptálása gyorsan, 3-4 napos határidővel történt, az építési tervek engedélyezése is mindösszesen 3-4 napot vett igénybe, az érintettek fellebbezési határidejének jogszerű korlátozásával. Hátráltatták azonban az engedélyek kiadását a rendezetlen tulajdoni viszonyok, a lakcím bejelentkezések elmulasztása, a tulajdonostársak eltérő nyilatkozatai és az örökösödési eljárások. A tervezés során rendező elv volt a beregi településekre jellemző építészeti motívumok megjelenése, (tornác, homlokzati díszek), illetve az elsősorban mezőgazdaságra berendezkedett falusi életvitelre alkalmas helyiségek kialakítása.

Az adaptálás során számos alkalommal helyszíni bejárással, egyeztetéssel vették figyelembe az egyes eltérő igényeket, (mozgássérültek, idősek komfortérzete, telek fekvése) az építési szabványok és szabályok betartása és betartatása mellett. Az elkészült településrendezési tervek szerint a VÁTI Kht. által felmért és közreadott belvízveszélyes

területek alapján az építési tilalom alá vont telkek beépítésére nem került sor. Az ár- és belvívveszélyes területeken történő további építkezések elkerülése érdekében új település-rendezési és település-fejlesztési tervek készültek.[16] [17]

A lakosság április 18-tól falugyűléseken kapott tájékoztatást a lehetőségekről és a tervekről. Április 19-én megkezdődött az egyedi megállapodások, illetve szerződések megkötése a károsultak és a megyei Közigazgatási Hivatal között.

Újjáépítés

2001. év májusában elkezdődtek az új lakóépületek kivitelezési munkálatai. A károsodott építmények bontásának szükségességét statikusok igazolták, valamint statikai szakvélemények készültek lakóépületenként. A tulajdonosok a tervek közül, a megsemmisült lakóingatlan hasznos alapterületével közel azonos alapterületű tervtípus kiválasztásával, személyi adataik közlésével, az erre a célra rendszeresített „nyilatkozat” aláírásával fejezték ki újjáépítésre vonatkozó szándékukat. A nyilatkozatban szereplő adatok alapján a Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei Közigazgatási Hivatal „Újjáépítési támogatási szerződést” kötött. A kiválasztott tervtípust a megbízott építészek a helyszínre adaptálták. Az elkészült „Építési engedélyezési tervdokumentáció” és a szükséges közmű-hozzájárulások után a területileg illetékes I. fokú Építésügyi Hatóság építési engedélyt adott ki a jelzett határidőn belül. A kivitelezési munkálatok folyamán a Károsult és Megrendelő érdekeit a jelen lévő műszaki ellenőrök képviselték. Építési napló vezetésével és folyamatos helyszínbejárással látták el feladataikat. Számlázás, szükséges pótmunka elrendelése csak az ő hozzájárulásukkal, engedélyükkel történhetett. A kivitelező készrejelentése után került sor a műszaki átadás–átvételi eljárás lefolytatására az érintettek részvételével. A használatbavételi engedélyezési tervdokumentációt a Károsult egyetértő aláírása után terjesztették fel az I. fokú Építésügyi Hatósághoz, melyek alapján a Használatbavételi Engedély kiadására került.

Helyreállítás

A 1033/2001. (IV. 12.) Korm. határozatban foglaltaknak megfelelő *újjáépítési, építési szolgáltatás* alapján a helyreállítandó munkálatok tételes kimutatását lakóépületenként a Kivitelező készítette el. A szükséges munkálatokat, azok jogosságát a műszaki ellenőr és az újjáépítési biztos ellenőrizte. Annak tényét és megfelelő kivitelezését aláírásával igazolta. A „Helyreállítási Megállapodást”, azaz a tételes műszaki adatlapot, a hatósági Kárfelmérő lapot a tulajdoni lap másolat alapján szintén a Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei Közigazgatási

Hivatal jegyezte ellen. Ellenjegyzés előtt a megállapodást az alakhelyes kitöltés után a károsult, a műszaki ellenőr, az újjáépítési biztos és a kivitelező egyetértőleg írták alá. Az ellenjegyzett megállapodás alapján kezdte a kivitelező a helyreállítási munkálatokat.

Nagyértékű helyreállítás

Az elkezdett helyreállítási munkálatok során számos ingatlan esetében mutatkozott az a tény, hogy a kivitelezési munkálatok költsége eléri, illetve meghaladja egy hasonló alapterületű új épület kivitelezésének költségét. A kivitelező jelzése és a jogosságra vonatkozó, statikusok által lefolytatott ellenőrzése után került sor az ilyen lakóingatlanok ún. „nagyértékű helyreállítási kategóriába” sorolására. A nagyértékű helyreállítások túlnyomó többségben olyan munkafázisokat is tartalmaztak, melyeknek elvégzése építési engedély köteles tevékenység volt. Ilyen esetekben egyedi terv készült, melyeknek ügymenete az újjáépített lakóingatlanok építési engedélyezési eljárásához hasonlóan zajlott. Az ily módon helyreállított lakóingatlanok birtokbavételéhez a használatbavételi engedélyt természetesen meg kellett kérni.

A károsultak helyzetének mielőbbi rendezése érdekében, egyben költségkímélő megoldásként adódott az a lehetőség, hogy a károsodott lakóingatlan hasznos alapterülete alapján megállapított összegért a károsult lakást vásárolhasson.

2001. december végén, néhány kivételtől eltekintve átadásra kerültek a személyi tulajdonú lakóingatlanok. A bontásra ítélt lakóingatlanok bontási- és építési munkálatainak elhúzódása miatt szükség lett egy olyan használatbavételi eljárás érvényesítésére, melynek során a lakhatás minimális feltételeinek biztosítása mellett (egy szoba lakhatósága, fűtési, főzési- és tisztálkodási lehetőség) a kivitelezési munkálatok tovább folyhattak. A határozatok kiadására és a munkálatok végrehajtására a kivitelező konzorcium, a megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság, a megyei Mérnöki Kamara és a települések építési hatóságainak képviselőiből álló bizottság döntésének függvényében került sor.

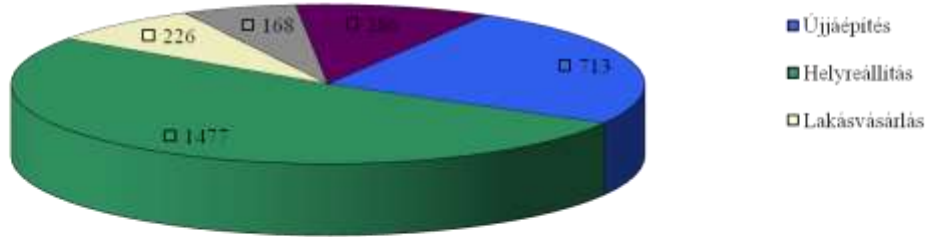
Kivitelezés

A Munkaerőpiaci Alap Irányító Testülete központi keretből 400 millió forintot különített el, melyet a megyei Munkaügyi Központ saját keretéből 860 millió forint összegre egészített ki. 2.082 fő munkanélküli foglalkoztatására került sor, melyek 95 %-a az árvízzel érintett településekről, illetve vonzáskörzetükből került ki. A térségben az előző év hasonló

időszakához képest 20-22 %-kal, 1.500-1.600 fővel csökkent a regisztrált munkanélküliek száma.

Kimutatás
a 2001. évi tiszai árvíz során károsodott személyi tulajdonú lakóépületek tulajdonosainak kárenyhítési forma szerinti megoszlásáról

1.sz. ábra: Kimutatás a 2001. évi tiszai árvíz során károsodott személyi tulajdonú lakóépületek tulajdonosainak kárenyhítési forma szerinti megoszlásáról

Készítette: Saját szerkesztés (az OKF Koordinációs Főosztály/ Szalai Erika munkája alapján)

A kivitelezés 2001. május 8-án kezdődött el. Az első bokréta-avatás május 26-án, míg az első házatadás 2001. június 22-én történt meg, valamennyi Tákoson. Az átmenetileg fedél nélkül maradt lakosság családonként havi 10 ezer forint lakhatási támogatásban, illetve fejenként napi 600 forint étkezési támogatásban részesült.

Személyi tulajdonba tartozó lakóépületek

Az építési feladat a kivitelezés megkezdését követően folyamatosan változott. A víz levonulását követően a talaj süllyedése és a vályogfalak kiszáradása újabb károkat okozott. A korábban felmért károk súlyosbodtak a talajmozgások következtében, helyreállításuk idő- és költségigénye ezáltal emelkedett. A kivitelezés előkészítése és a munkálatok műszaki tartalmának ismerete újabb és újabb károkat tárt fel. Nőtt az időközben életveszélyessé vált, lebontandó épületek száma is.

Április 28-án lezárult az elsődleges károk pontosítása, azonban a május 25-ig befejezett újabb vizsgálat kiszűrte a felmért, de a helyreállítás körébe nem tartozó építményeket (melléképületek, nyaralók, gazdasági épületeket, stb.). A talajsüllyedések és az elvégzett statikai vizsgálatok alapján pontosított kárfelmérés augusztus 1-jén zárult le. A tulajdonviszonyok rendezése 2002. augusztus 25-ig tartott. A végső összegzés szerint a 2001. évi tavaszi tiszai árvíz következtében 45 településen 2.870 lakóépület károsodott. A kivitelezésben elsőbbséget kapott a korábban is lakott lakóépületek pótlása. A 2.870 személyi tulajdonú lakóépületből 713-at kellett újjáépíteni.

Önkormányzati ingatlanok

A beregi térségben 2001. év tavaszán keletkezett árvízi károk enyhítéséről szóló 1033/2001. (III. 23.) Korm. határozat 2.) pontjában foglaltaknak megfelelően sor került az önkormányzati tulajdonú épületek helyreállítására is.

Az ütemezés alapján 2001. szeptemberig helyreállításra kerültek az oktatás zavartalan biztosítása érdekében az önkormányzati tulajdonban lévő kötelező oktatási célokat szolgáló intézmények, iskolák, óvodák. A további - még helyreállításra váró - önkormányzati tulajdonú építmények kivitelezésére a személyi tulajdonú lakóingatlanok természetbeni, építési szolgáltatás formájában történő kárenyhítését követően, illetve azzal párhuzamosan került sor. A helyreállítást igénylő önkormányzati tulajdonú épületek jegyzékét a Megrendelő és a kivitelező Konzorcium felülvizsgálat után újólag meghatározta és jóváhagyta.

Egyházi és műemléki ingatlanok helyreállítása és újjáépítése

Az önkormányzati, illetve a lakóépületek között 46 millió, illetve 121 millió Ft helyreállítási értékben kerültek felmérésre műemléki védettséget élvező ingatlanok. A Református Egyház saját források bevonásával már 2001 tavaszán elkészítette a szükséges kiviteli terveket. Az OMVH csak az egyes ingatlanokra fordítható keret jóváhagyását követően kezdte meg a konkrét tervezőmunkát. A műemlékek helyreállítási terveinek elkészülte után, a kivitelezés műszaki tartalmának csökkentésével egy újabb javaslat került kidolgozásra, ami további épületeket emelt be a helyreállítandó épületek körébe.

Településfejlesztés

Az 1033/2001. (IV.12.) Kormányhatározat 1.ae) alpontja alapján a településfejlesztéssel kapcsolatos beruházásokra a HÚTB pályázata alapján 26 település 28 pályázatot adott be. A

pályázók közül 27 nyerte el a pályázott összegeket. Ezen összegek biztosításáról kötött megállapodással – mint önrésszel – az érintett polgármesterek pályázhattak megyei TERKI támogatásra is. A 22 települési pályázatból a TERKI 19 település részére biztosított forrást.

A települési önerő figyelembe vételével megvalósulhatott az alapellátást szolgáló intézményhálózat fejlesztése, a közműfejlesztés, a helyi közlekedés feltételeinek javítása és a lakosság veszélyhelyzeti riasztását, helyi tájékoztatását biztosító rendszerek kiépítése is.

A TÁRSMINISZTERIUMOK HATÁSKÖRÉBE TARTOZÓ FELADATOK

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium hatáskörébe tartozó feladatok

Az agráriumban keletkezett károk enyhítésére 53 településen 6.566 gazdálkodó kapott igazolást. Ennek alapján a mezőgazdasági és az erdőgazdasági károk kerültek kifizetésre, ami mintegy 24,5 ezer hektár területet érintett. Ezen felül a gazdálkodók és a lakosság takarmány juttatást is kaptak. Kialakításra kerültek a belvízelvezető létesítmények. Hét vízgazdálkodási társulat területén 347 km belvízi csatorna rekonstrukciójára került sor, a kanálisokból 203 ezer m³ iszapot kotortak ki és 111 műtárgy került javításra vagy átépítésre.

A Szociális és Családügyi Minisztérium hatáskörébe tartozó feladatok

Szociális intézményfejlesztési programban 10 beruházás kezdődött meg, ebből még 2001-ben átadásra került 3 idősek otthona és 2 gondozási központ. 2002. június 30-ig 7 beruházás fejeződött be.

Falugondnoki hálózat helyreállítására 14 beregi település kapott támogatást. Szociális földprogramban 10 település volt érintett, míg mentális rehabilitációs programban 9 település vált támogathatóvá. A térségi családsegítő program keretében eszközbeszerzések és építési beruházások történtek. A 2001. évre meghirdetett közmunka program keretében Szabolcs-Szatmár-Bereg megye 135 településén 987 fő munkanélküli foglalkoztatására került sor.

A Közlekedési és Vízügyi Minisztérium hatáskörébe tartozó feladatok

A tárca az önkormányzati utak, hidak és kapcsolódó műtárgyak, az állami vízkár-elhárítási létesítmények, elsőrendű árvízvédelmi művek, továbbá az állami kezelésben lévő közút- és vasúthálózat helyreállításában volt érintett.

Az elsőrendű árvízvédelmi művekben keletkezett károk - 9,7 km gátszakasz – helyreállítása 2001. június hónapban befejeződött, a gátak védőképessége elérte az árvízi rongálódásokat megelőző biztonsági szintet. Ezt követően az árvízvédelmi művek tartozékainak felszerelése, fűvesítés, karbantartás, töltésprofil kialakítás történt.

Az árvíz következtében a térségben az országos közúthálózatban, mintegy 200 km-en keletkeztek károk, az önkormányzati utak 60 településen károsodtak. Az árvíz levonulása után alig két héttel megtörtént az utak járhatóságának biztosítása. A május 20-tól megkezdett helyreállítási munkálatok során 181 km-nyi úthálózat és a 41. számú főút átvágásának rekonstrukciója fejeződött be. Az önkormányzati utak és a kapcsolódó műtárgyak kárainak helyreállítása az ütemezés szerint történt. Az építkezések zavarásának elkerülése érdekében az Állami Közútkezelő Kht. folyamatosan egyeztetett a Megyei Helyreállítási és Újjáépítési Bizottsággal, valamint az érintett önkormányzatokkal. Az önkormányzati utak helyreállítása és újjáépítése kapcsán nem csupán az árvíz előtti állapotot állították vissza, hanem - a kormányzati szándéknak megfelelően - a létrehozott magasabb szintű infrastruktúra egyben megfelelő alapot jelentett a beregi térség felzárkóztatásához is.[18]

A Környezetvédelmi Minisztérium hatáskörébe tartozó feladatok

A természetvédelmi rekonstrukciók és rekultivációs munkák előkészítése még 2001 évben teljes egészében megtörtént, a végrehajtásra a vegetációs időszak függvényében került sor. Az erdőrekonstrukciók szaporító anyaga többségében a földbe került, a gyepterületek rehabilitációjához a speciális fűmag beszerzése megtörtént. 2002. május 17-ig az előirányzott 9 település kommunális hulladéklerakójának rekultivációja teljes mértékben elkészült és további 6 település hulladéklerakó rekultivációjára került sor, melyek a KÖFE programja szerint 2001. őszig készültek el.

Természetvédelmi szakterület vonatkozásában a helyreállítási munkák az ideiglenes utak felszámolásának kivételével elkészültek. A Csaolc község térségében megépített ideiglenes út felszámolására az eredeti műszaki elképzeléseknél számottevően gazdaságosabb megoldás került kivitelezésre.

A Gazdasági Minisztérium hatáskörébe tartozó feladatok

A Gazdasági Minisztérium kezdeményezésére a gyártók árkedvezményrel, illetve kisebb mennyiségben térítésmentesen adtak át építőanyagot a kivitelezőknek, így a gyártók a konkrét lekötések után tudták a korábban jelzett árkedvezményt biztosítani.

Bővítésre került a Széchenyi Terv vállalkozáserősítő pályázata a térség mikro- és kisvállalkozásai részére. Összesen 136 pályázat került benyújtásra, 81 pályázat kapott támogatást, ami összesen 233 fő új vállalkozását segítette elő.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztérium hatáskörébe tartozó feladatok

A Kormány az általános tartalék felosztása során (2378/2001. (XII.18.) Korm. határozat) a műemléki és egyházi ingatlanokban keletkezett károk helyreállítása során szükséges műszaki tartalom növelésére nyújtott támogatást, amely teljes körűen megvalósult.

Az Oktatási Minisztérium részéről nyújtott támogatás

Az Oktatási Minisztérium tanszer csomaggal segítette az árvízkárosultak gyermekeinek tanévkezdését, a megsemmisült tanszerek pótlására. Az Ifjúsági- és Sportminisztérium, az Oktatási Minisztérium és a Közlekedési és Vízügyi Minisztérium szervezésében, a Miniszterelnöki Hivatal támogatásával 1503 gyermek és 40 pedagógus aktív üdültetését oldották meg a 2001. évben Zánkán.

Karitatív tevékenység

Öt karitatív szervezet 875,5 M Ft értékben nyújtott adományokat. Egyéb adományokból 227,8 M Ft értékű (elsősorban élelmiszer és ruházat) került átadásra a károsultak részére. Az önkéntes adakozók a megyei önkormányzat elkülönített számlájára 16 M Ft-ot fizettek be. A "Segítsünk az árvízkárosultakon" számlán lévő összeg bútorvásárlásra lett felhasználva.

Biztosítási kártérítés

Kilenc biztosító társaság 3.405 kárbejelentésből 3.260 káreset esetében fizetett épület- és melléképület kárra, valamint ingósági és egyéb károkra. A biztosítási összeget a lakosság az új épületek, illetve a helyreállított ingatlanok bekerülési költségeinek finanszírozási kötelezettsége mellett szabadon felhasználhatta.

Ellenőrzési rendszer

Az államigazgatásban a szokásos szervezeteken túlmenően 10 fős Társadalmi Ellenőrző Bizottság jött létre (TEB). A TEB fő feladata a Helyreállítási és Újjáépítési Tárcaközi Bizottság által megrendelt építési beruházás és a kivitelezés során a munkálatok elvégzéssel, illetve teljesítménnyel arányos pénzügyi- és jogi szempontok alapján történő ellenőrzésének végrehajtása volt. A Bizottság működése során 8 alkalommal ülésezett, ahol átlagosan 3 napirendi pont került megtárgyalásra.

Pénzügyi ellenőrzések

Folyamatos volt a számlák számszaki ellenőrzése. Vezetői ellenőrzés keretében vizsgálták az átutalási megbízások megfelelőségét. Rendszeres volt az analitikus nyilvántartások meglétének ellenőrzése. A kifizetések összegéről többször történt egyeztetés a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közigazgatási Hivatallal, valamint a Bereg Újjáépítő KKt-vel. A tevékenységet a belső ellenőrzés, az Állami Számvevőszék és a Kormányzati Ellenőrzési Hivatal ellenőrizte.

1.sz. kép: A megújult Bereg 2001

Készítette: Páros György OKF 2001

ÖSSZEGZÉS

A 2001. évi beregi árvizet követően az érintett térségben keletkezett károk helyreállítása és újjáépítése a Kormány szándékának megfelelően határidőre megvalósult. A lakhatás alapvető feltételeit biztosították, az intézmények folytatni tudták tevékenységüket. Az újjáépült Bereg számára a kormányzati helyreállítás-újjáépítés egy valóságos térségi fejlesztést is eredményezett, ami a helyi építészeti hagyományok megőrzésével, a kor igényeinek megfelelő színvonalon tudott az ott élőknek otthont teremteni.

A károk felszámolása során prioritást kapott a lakhatást biztosító személyi tulajdonú lakóingatlanok újjáépítése, helyreállítása, ugyanakkor társadalmi igényt is kielégítő ütemezéssel 2001. szeptemberig megújultak az önkormányzati tulajdonban lévő oktatási célokat szolgáló intézmények, iskolák, óvodák is.

A kárenyhítés, illetve kártalanítás kapcsolatából a térség piaci versenyképessége nem vezethető le, azonban az épületek rekonstrukcióján túl a településfejlesztésre is történtek intézkedések. A beregi térség helyreállítása és újjáépítése a távlatokban is példa értékkel bírt, olyan hasznosítható megoldásokat tartalmazott, hogy a 2010. évben bekövetkezett vörösiszap-katasztrófa által sújtott dunántúli településeket ezek tapasztalatai alapján építették újjá.[19]

Szerzők:

Ambrusz József t. ezredes, tanácsos, egyetemi tanársegéd

Nemzeti Közszerzői Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet/ National University of Public Service

Ambrusz.Jozsef@uni-nke.hu

ORCID azonosító: orcid.org/0000-0001-8062-091X

Dr. Muhoray Árpád PhD. ny. pv. vezérőrnagy, ny. egyetemi docens

külső óraadó

Nemzeti Közszerzői Egyetem Katasztrófavédelmi Intézet /National University of Public Service

Muhoray.Arpád@uni-nke.hu

Cikk benyújtva: 2016. február 10., elfogadva 2016. március 16.

IRODALMI HIVATKOZÁS

- [1] Bakondi György: Összefoglaló jelentés a beregi térség 2001.év tavaszán keletkezett árvízi károk helyreállításának és újjáépítésének helyzetéről. (2002)
- [2] Kiss Alida: A 2001-es beregi árvíz – hatások az épített környezetre
Agrártudományi Közlemények – Acta Agraria Debreceniensis 52: pp. 99-106
- [3] 1025/2001. (III. 23.) Korm. határozat a beregi térségben 2001. év tavaszán keletkezett árvízi károk enyhítéséről
- [4] 1033/2001. (IV. 12.) Korm. határozat a 2001. évi tiszai árvíz során károsodott Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települések helyreállítására és újjáépítésére
- [5] 1104/2001. (IX. 12.) Korm. határozat a 2001. évi tiszai árvíz során károsodott Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei települések helyreállításáról és újjáépítéséről szóló 1033/2001. (IV. 12.) Korm. határozat módosításáról
- [6] 40/2001. (III. 6.) Korm. rendelet a veszélyhelyzet kihirdetéséről és az ennek során teendő intézkedésekről
- [7] 1019/2001. (III. 9.) Korm. határozat a 2001. év elején kialakult árvízi katasztrófa helyzet kezelésével kapcsolatos egyes feladatokról
- [8] Ambrusz József: The Hungarian System of Reconstruction and Recovery Task Following Natural Disasters
In: NISPAcee (szerk.) Government vs. Governance in Central and Eastern Europe: From Pre-Weberianism to Neo-Weberianism?Pozsony: NISPAcee, 2014. pp. 1-19.
ISBN:978-80-89013-72-2
- [9] Ambrusz József: A magántulajdonban lévő lakóingatlanok kárenyhítési rendszere
In: Bányász P. Kiss D, Orbók Á(szerk.) Poszterkiadvány
ISBN: 978-963-12-1507-6

[10] Ambrusz József: Diplomamunka 2014

[11] Kozári L, Simon I: A globális klímaváltozással összefüggő katasztrófavédelmi szabályozási, vezetésirányítási, szervezési kérdések vizsgálata

Letöltve: <http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan170.pdf> (2016.02.15)

[12] Muhoray Árpád: A 2001-es beregi árvíz tizedik évfordulóján túl. BELÜGYI SZEMLE 2012. 9. szám. pp. 107-123. ISSN1789-4689

[13] Muhoray Árpád: A polgári védelem helye és szerepe, feladatai hazánkban a XXI. század első évtizedében. POLGÁRI VÉDELMI SZEMLE, mértékadó szakmai folyóirat, a Magyar Polgári Védelmi Szövetség és a Magyar Hadtudományi Társaság Polgári Védelmi Szakosztály Kiadványa. 2010. www.mpvsh.hu ISSN 1788-2168, 19-35. oldal.

[14] Bekő L, Kiss A, Tomor T, Nagyné Demeter D: A 2001-es beregi árvíz- társadalmi hatások

Acta Carolus Robertus: Károly Róbert Főiskola Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Tudományos Közleményei 1(2) pp.19-33. (2011)

[15] Vörös É, Turi A, Vincze I: Újjáépítés a beregben

Az országépítő 2002/1 melléklete

Letöltve: <http://orszagepito.hu/sites/all/files/orszagepito-hu/lapszam/2002-1/2002-1m.pdf> (2016.02.28)

[16] Szlávik Lajos: A 2001. évi felső-tiszai árvíz kialakulása és hidrológiai sajátosságai. In: Szlávik Lajos (szerk.): A 2001. évi árvíz. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Budapest, 2003 [Vízügyi Közlemények Különszám III.]

[17] Kertai I, Vincze Z: A 2001. évi árvíz utáni helyreállítási munkák tervezése. In: Szlávik Lajos (szerk.): Elemző és módszertani tanulmányok az 1998–2001. év ár- és belvizekről. Országos Vízügyi Főigazgatóság, Budapest, 2003 [Vízügyi Közlemények Különszám IV.]

[18] Bukovics István: Katasztrófaigazgatás ISBN: 978-963-9313-77-4

[19] Muhoray Á, Papp A: A vörösiszap katasztrófa utáni helyreállítás-újjaépítés tapasztalatai
II. BELÜGYI SZEMLE 2013. 3. szám. pp. 63-86. ISSN1789-4689